

OLAJ A TÚZRE? ENERGIAHORDOZÓ-LELŐHELYEK ÉS BIZTONSÁG A KELET-MEDITERRÁNEUMBAN

FUEL ON THE FIRE? ENERGY DISCOVERIES AND SECURITY IN EASTERN MEDITERRANEAN

A Közel-Kelet amúgy is konfliktusokkal terhelt biztonságpolitikai helyzetét nagymértékben bonyolítják a Földközi-tenger keleti medencéjében 2010-ben felfedezett energia-lelőhelyek birtoklására irányuló lépések. Izrael és Libanon határvitája mellett a Ciprussal határos tengeri területek feletti rendelkezésben sem sikerült dűlőre jutnia a nevezett három államnak. Izrael, miközben az önállósági törekvéseit egyre jobban érvényesítő palesztinokkal is osztozni kénytelen, jelentős lépéseket tesz nemcsak energiaellátásának biztosítására, hanem energiaexportórré válása felé is.

The oil and gas fields discovered in 2010 in the eastern region of Mediterranean Sea makes the conflict-troubled security policy in the Middle East even more complicated. Over and above the controversy between Israel and Lebanon on the borders, the controversy over the demarcation of Cyprian territorial waters has remained unsolved. Israel, while bound to come to an agreement with the Palestinians, who have started on their way to independence, is taking measures not only to ensure the security of its energy supply, but to become an energy exporter.

A világ számos államához hasonlóan, Izrael számára is stratégiai jelentőségű, hogy csökkentse függőségét az olyan alapvető források beszerzése terén, mint a víz, az alapvető élelmiszerek, a nyersanyagok és az energia. A nagy nyersanyaglelőhelyekkel rendelkező államok földrajzilag vagy politikai szempontból távol helyezkednek el tőle és – térségbeli politikai elszigeteltségének köszönhetően – az ellátó útvonalak korlátozottan állnak rendelkezésére.

A világ függősége az arab és iráni olajtól növekvő tendenciát mutat. A korábbi évtizedeket a nyugat-európai országok olaj- és földgázéhsége jellemezte, mostanra társult hozzájuk Kína és India rohamosan fejlődő gazdasága. Napjainkban nem tűnik reális lehetőségnek, hogy az arab országok bevessék az „olajfegyvert”, de a Közel-Keleten zajló politikai változások kiszámíthatatlanná teszik a jövőt. Az olajban gazdag államok nyomásgyakorló képességét illetően a megújuló energián alapuló alternatívák tömeges alkalmazása hozhat majd változást.¹ Izrael kőolajszükségletét a közlekedés és az ipar fedeli le, az elektromos áram termelését főként szén- és földgáz erőművek biztosítják. A földgáz felhasználása elektromos áram előállítására alternatívát jelent a szénnel és az olajjal szemben, és az újonnan felfedezett földgázmező (Izrael, Egyiptom, Libanon és a Gázai övezet partjainál) kiválthatja a közlekedés olajigényének egy részét – egyre több elektromos és gázüzemű jármű kerül forgalomba –, mindez csökkentheti az ország energiafüggőségét.

¹ Az izraeli kormány 2008-ban határozatot hozott, hogy 2020-ra 20%-kal csökkenti az elektromos áram fogyasztását. 2009 januárjában célul tűzte ki, hogy 2020-ra az elektromos energiaszükségletének 10%-át megújuló energiaforrásokból elégíti ki. Forrás: Climate Change Policy in Israel. Izrael Állam Környezetvédelmi Minisztériuma. 2011. november. Elérhető:

http://old.sviva.gov.il/Environment/Static/Binaries/index_pirsumim/p0618_1.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

	2008	2009
szén	64,9%	64,7%
földgáz	26%	32,6%
fűtőolaj	3,1%	1,2%
dízel	6,1%	1,5%

1. sz. táblázat: Elektromos áram előállításához használt nyersanyagok aránya Izraelben a 2008-as és 2009-es évben. Forrás: IEC Immediate Report alapján saját szerkesztés. <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

2010 márciusában az Amerikai Egyesült Államok Belügyminisztériuma nyilvánosságra hozta az U. S. Geological Surveyben a Földközi-tenger Levantei medencéjében addig fel nem tárt, 1,7 millió hordónyi kőolaj- és 3,5 milliárd köbméter földgázmező hírét.² A lelőhelyet az évtized legnagyobb felfedezésének kiáltották ki az energiahordozók terén. Izrael és Libanon arra számít, hogy a nyersolaj- és gázszektor nemzetgazdaságaik fő pillérévé válik.

Az új források kiaknázásával Izrael potenciális gázbeszállítóvá válhat az Európai Unió, illetve Jordánia felé.³ Libanon számára a tenger alatti kőolaj- és földgázmezőkből származó jövedelem az államadósság törlesztését segítheti elő (az adósság összege 2010 év végi adatok szerint 41,6 milliárd EUR, vagyis az ország GDP-jének 137%-a).⁴

IZRAELI–LIBANONI–CIPRUSI VITA ÉS A NEMZETKÖZI JOG

A part menti kőolaj- és földgázlelőhelyek feltárásáról szóló hírek új megvilágításba helyezik azt a nemzetközi vitát, amely 2010 óta folyik Izrael, Libanon és Ciprus között, bizonyos tengeri területekről. Izrael és Libanon kapcsolata⁵ a 2006-os háborújuk óta gyakorlatilag megszűnt, és a tengeri határukról sem született közöttük eddig megállapodás. Benjamin Netanyahu az izraeli kormánykabinet 2011. július 10-i ülésén döntést sürgetett a kizárólagos gazdasági övezetek határainak megállapításáról, mivel szerinte Libanon az ENSZ-nek elküldött adataiban az Izrael által elvártnál „szignifikánsan” délebbre helyezte saját kizárólagos gazdasági övezetének határvonalát, amivel – a miniszterelnök álláspontja szerint – Libanon ráadásul vétett a Ciprussal korábban kötött megállapodásában foglaltak ellen is.⁶

Az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (*UN Convention on the Law of the Sea – UNCLOS*)⁷ értelmében a parti államnak jogában áll a kizárólagos gazdasági övezetében (*Exclusive Economic Zone*) a természetes erőforrások felkutatása és kiaknázása. Az egyezmény 57. cikke szerint a „kizárólagos gazdasági övezet szélessége nem haladhatja meg a 200

² Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean. U.S. Department of the Interior, U.S. Geological Survey (World Petroleum Resources Project). Elérhető: <http://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³ Bar-Eli, 2010 és Shemer, 2010

⁴ IMF Country Report No. 12/40. Lebanon: Selected Issues. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1240.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

⁵ A két ország közötti kapcsolatokban 1991-ben kezdődött az enyhülés, májusban aláírták a politikai, katonai és gazdasági kapcsolatok létrehozásáról szóló bilaterális keretmegállapodást. A tárgyalássorozat az oslói békefolyamat washingtoni tárgyalásainak keretein belül zajlott, de beárnyékolta a libanoni döntéseket felügyelő szíriai politika. 1991 júniusában az izraeli hadsereg válaszcspást mért a dél-libanoni palesztin bázisokra, és a harcok 1992 őszén eszkalálódtak. 1994 februárjában a tárgyalások megrekedtek. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/72493.stm

és <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-Lebanon%20Negotiations> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

⁶ http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2011/Cabinet_communique_10-Jul-2011.htm?DisplayMode=print (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

⁷ ENSZ Tengerjogi Egyezménye.

Angolul: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Magyarul: <http://www.parlament.hu/irom36/5558/5558.htm> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

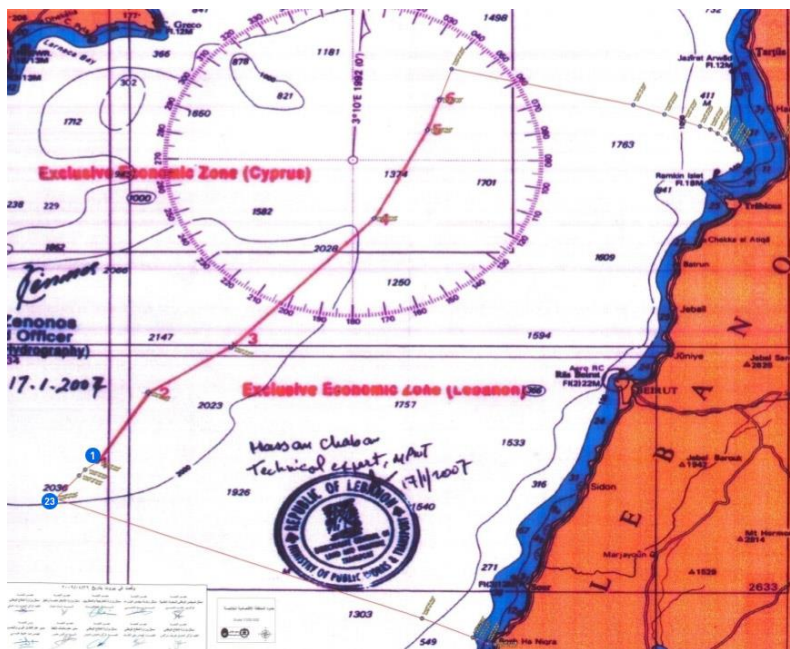
H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

tengeri mérföldet attól az alapvonalától számítva, amelytől a parti tenger szélességét mérik.”⁸ A 74. cikk kimondja, hogy a „kizárólagos gazdasági övezet elhatárolását a szemben levő vagy szomszédos tengerparttal rendelkező államok között megállapodással valósítják meg, a nemzetközi jog alapján – ahogy azt a Nemzetközi Bíróság Alapokmányának 38. cikke⁹ említi –, méltányos megoldás elérése érdekében.”¹⁰ A 75. cikk rendelkezik arról, hogy a „parti állam az ilyen [a kizárólagos gazdasági övezetről szóló – N. M.] térképeket, illetve földrajzi koordináták jegyzékeit kellő módon közzéteszi, és minden egyes ilyen térkép, illetve jegyzék egy másolatát letétbe helyezi az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál.” Libanon 1995. január 5-én ratifikálta az egyezményt, Ciprus pedig 1988. december 12-én.¹¹ Habár Izrael nem részese a Tengerjogi Egyezménynek, a nemzetközi jog őt is kötelezi a szabályok betartására.

Ciprus és Libanon között 2007-ben létrejött a tengerjogi egyezmény. A két fél közül Libanon nem ratifikálta, és némi – egyoldalú – módosítással küldte el az ENSZ főtitkárának, 2010 júliusában és októberében, a kizárólagos gazdasági övezet földrajzi koordinátáira vonatkozó adatokat. A módosítások érintették mind Izraellel, mind Ciprussal közös tengeri határát, holott utóbbival három évvel korábban már szerződésbe foglalták a pontos geográfiai adatokat. A 2007-es egyezményben és a 2010-es tengeri határvonalak adatait tartalmazó összefoglaló dokumentumban a különbség az ún. 1-es pont és 23-as pont közötti mintegy 17 km távolságban mutatkozik meg. Az 1-es pont alatt húzódó területet követeli magának Izrael.

1. sz. ábra: Libanon kizárólagos gazdasági övezetének térképe
(a libanoni kormány értelmezése szerint)

Megjegyzés: A libanoni kormány által az ENSZ főtitkárához eljuttatott dokumentumok között szerepelt jelen térkép is, amelyen jól látható a vitát kiváltó 1-es pont és a 23-as pont (a képen balra lent) közötti távolság. Forrás:

<http://geofinancial.blogspot.hu/2012/04/east-mediterranean-second-north-sea-in.html>

⁸ U.o.

⁹ Elérhető: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/187> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁰ U.o.

¹¹ Chronological lists of ratifications, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011. http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Libanon azzal védekezik, hogy részéről a Ciprussal való 2007-es megállapodás csak ideiglenes megállapodásnak tekinthető. Egyes elemzői vélemények szerint Libanon 2007-ben diplomáciai hibát vétett, mások szerint viszont az akkori kormánya el akarta kerülni Izraellel a további konfliktust (nem egészen fél évvel a 2006-os izraeli-libanoni háborút követően került sor az egyezmény aláírására).¹²

Izrael és Ciprus 2010-ben készítette el a tengeri hatáiraikról szóló szerződést,¹³ amelyet 2011 februárjában mindkét kormány ratifikált. (A koordináták megállapításánál teljes mértékben figyelembe vették a már létező ciprusi-libanoni 2007-es egyezményben foglaltakat.) Még azon év júniusában a libanoni kormány tiltakozásának adott hangot az ENSZ-nél az izraeli-ciprusi szerződést illetően,¹⁴ mert szerinte a két ország elbirtokolja az ő övezetének egy részét,¹⁵ valamint kifejezte azon véleményét, hogy az 1-es pont nem tekinthető Ciprus és Libanon közötti kizárólagos gazdasági övezetek legdélebben fekvő határvonalának és a szélességi kör metszéspontjának, és amíg nem születik meg közte és Izrael között a tengerjogi egyezmény, addig az ő kizárólagos gazdasági övezete a nevezett pont alá is kiterjedhet. Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter az ENSZ főtítkárának címzett levelében kitért arra is, hogy a Ciprus és Izrael közötti tengerjogi egyezmény „befolyásolhatja a nemzetközi békét és biztonságot”.¹⁶ Kifogásolta azt a tervezetet is, amely szerint Izrael jogot kapna a kitermelt kőolaj feldolgozására és tárolására Cipruson, ezzel megnyílna Izrael számára az Európai Unió piaca és az olaj kitermelési infrastruktúrájának egy része az EU védőemője alá kerülhetne.¹⁷

Az izraeli kabinet 2011 júliusában elküldte az ENSZ főtítkárának a tengeri határait ábrázoló térképet¹⁸ és koordinátákat, amelyek adatai a Ciprussal kötött egyezményben foglaltaknak feleltek meg. Benjamin Netanyahu kijelentette: „A határvonal megegyezik azzal, amiről Libanon 2007-ben megállapodott Ciprussal. [...] Nincs más választásunk, mint hogy magunk határozzuk meg a határokat.”¹⁹

A nemzetközi jog szerint az ENSZ-nek megküldött izraeli, illetve libanoni dokumentumok egyaránt unilaterálisnak (egyoldalúnak) számítanak, jogérvényükhöz szükség van a két ország közötti megállapodásra. Mivel Libanon és Izrael között szünetel a diplomáciai kapcsolat, így nem csupán a tengeri határokra vonatkozóan, de a szárazföldi határok kérdéseiben is várat magára a megegyezés. A vitát a Nemzetközi Bíróság oldhatja meg, a felekre kötelező döntésével.

IZRAEL GÁZFOGYASZTÁSA

Izrael gázfogyasztása rohamléptekkel emelkedik. Míg 2005-ben 1,6 milliárd köbmétert fogyasztott, addig 2009-re ez az adat 4,2 milliárd köbméterre, 2011-ben 6,2 milliárd köbméterre növekedett.²⁰ A prognózis szerint 2020-ra az ország földgázigénye – az ipar igényeinek növekedése miatt – 12,5 milliárd köbméter lesz.²¹ A szolgáltatók versenyének és a

¹² Abdel-Kader, 2011

¹³ Izrael Állam és a Ciprusi Köztársaság között a kizárólagos gazdasági övezet határáról. 2010. 12. 17. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁴ Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtítkárához. U.N. Doc. 2082.11D. 2011. 06. 20. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_cyp_isr_agreement2010.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁵ Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtítkárához. U.N. Doc. 3372.11D. 2011. 09. 03. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_isr_listofcoordinates_e.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁶ Lásd 13-as lábjegyzet.

¹⁷ U.o.

¹⁸ Izrael Állam kizárólagos gazdasági övezetének és parti tengerének északi koordinátái és határai a World Geodetic Survey, 1984 alapján [List of Geographical Coordinates for the Delimitation of the Northern Limit of the Territorial Sea and Exclusive Economic Zone of the State of Israel in WGS84]. Izrael ENSZ missziója által továbbítva az ENSZ Titkárságához 2011. 07. 12-én. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf; Lásd még: Israel Unilaterally Defines the Northern Limit of its Maritime Space. Boundary News, Durham University, 2011. 07. 14.

www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=12445&ref=%2Fibru%2Fnews%2Fresubj=Boundary+news%20Headlines (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁹ Keinon, 2011

²⁰ Yeshayahou, 2010

²¹ Henderson, 2012

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

helyi forrásoknak köszönhetően Izraelben olcsón lehet gázhoz jutni. Az Izraeli Elektromos Művek (*Israel Electric Corporation – IEC*) számításai szerint azzal, hogy az elektromos áram előállításánál előnyben részesítik a földgázt a szénrel és a kőolajjal szemben, 2004–2009 között 5,5 milliárd USD-t takarított meg a gazdaság.²²

A jelenlegi gázszükséglet több mint felét a Tethys Sea konzorcium elégíti ki izraeli kitermelésből, és körülbelül 40%-ban szorulnak rá az egyiptomi East Mediterranean Gas SAE (EMG) vállalattól származó importra. A földgázmennyiség több mint 70%-át elektromos áram előállítására fordítják, a többit a nehéziparban, tengervíz sótalanításában, háztartásokban, gépjárművek meghajtásában hasznosítják (2010-ben földgázzal váltottak ki 4,5 tonna finomított kőolajmennyiséget).²³

A gázerőművek előnye a szénerőművekkel szemben a relatíve kis helyigény mellett, hogy szinte bárhová építhetők, kevésbé szennyezik a környezetet és olcsóbbak. Negatívan hat a földgáz elterjedésére, hogy a gázvezeték építése ugyan kedvezőbb, mint tartályokban való tárolása és szállítása, de őrzése és biztonsága nehezen megoldható.

Az izraeli szárazföldi földgázvezetékek hossza 400 km, a tenger alatt további 90 km hosszú vezeték húzódik, amelyek a tengerparti Askelon városából kiindulva összekötik az ipari vállalatokat, mint az Izrael Vegyiműveket, a Holt-tenger Üzemet, a Nesher Izraeli Cement Vállalatot, az asdodi kőolaj-finomítót, a Hadera Papírgyárat, a Haifa melletti hagiti erőművet, valamint az IEC további állomásait.²⁴

2. sz. ábra: Izrael szárazföldi földgázvezetéke.

Forrás: <http://energy.gov.il/English/PublicationsLibrary/ENGguidebookEnglish.pdf>
(Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)

²² http://www.iec.co.il/Community/Documents/hevrat_hashmal_eng_pr.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²³ Even, 2010. p. 8.

²⁴ U.o.

AZ EGYIPTOMI VONAL

Az izraeli gazdaság a saját gáztermelésén kívül korábban Egyiptomtól szerezte be szükségleteinek 40%-át. Izraelnek újabb földgáz beszerzési partner után kell néznie, mivel az egyiptomi szállítás egyre bizonytalanabbá vált és folyamatos nehézségekkel járt. A gázvezeték a Sínai-félszigeten fekvő egyiptomi al-Arish és az izraeli Askelon városok között a tengerben húzódik. 2005-ben létrejött a 15 évre (és további 5 évre) szóló kereskedelmi megállapodás²⁵ évi 1,7 milliárd köbméter gáz szállításáról az egyiptomi East Mediterranean Gas SAE (EMG)²⁶ és az izraeli Israel Electric Corporation Ltd. (IEC) között. Az EMG 2008 közepén kezdte el teljesíteni a szerződésben foglaltakat, de egy évre rá már megszegte a megállapodást. A vállalat indokai között szerepelt az új mezők kiaknázásának késedelve, az időjárás miatt megnövekedett gázfogyasztás és az ellátórendszer működési zavarai. Az IEC felülvizsgálta a 2005-ben kötött szerződést, és néhány pontban módosítást hajtott végre az EMG-vel egyetértésben: a szerződésben megállapított rögzített ár helyett bevezették az időszakos árkorrekciót (figyelembe véve a földgáz világszintű árának változását), csökkentették az egyiptomi fél által exportált földgáz mennyiségét, vállalták, hogy hatékony intézkedéseket vezetnek be a gáz akadálytalan szállítása érdekében.²⁷ Az EMG további elektromos áramszolgáltatással is foglalkozó izraeli partnerrel, a Dorad Groupal is szerződött – 17 évre, évi 0,75 milliárd köbméter gáz exportjára.²⁸

3. sz. ábra: Az egyiptomi földgázvezeték

Forrás: <http://www.sott.net/article/223260-Egypt-gas-pipeline-attacked>
(Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)

²⁵ Az EMG és IEC között 2005. 06. 30-án létrejött szerződés elérhető: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/mou2005.pdf>
(Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²⁶ Az EMG vállalatot a két egyiptomi állami tulajdonban lévő vállalat, az Egyptian Natural Gas Holding Company (EGAS) és az Egyptian Petroleum Corporation (EGPC) látja el földgázzal.
[http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation of the Gas Sale and Purchase Agreement Between EMG and EGP C and EGAS 23.04.2012.pdf](http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation%20of%20the%20Gas%20Sale%20and%20Purchase%20Agreement%20Between%20EMG%20and%20EGP%20and%20EGAS%2023.04.2012.pdf) (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²⁷ <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²⁸ http://dorad.co.il/news_e10.htm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

2011 szeptemberében immár sokadszorra robbantották fel iszlám szélsőségesek az egyiptomi földgázvezetékét és a vezeték elleni terrorcselekmények folytatódtak.²⁹ 2012. április 22-én az EMG tájékoztatta az Israel Electric Corporation Ltd.-t, hogy nem áll módjában a gáz további szállítása, mivel a beszállítói szerződést bontottak vele és megszüntették a gázellátást. Az izraeli és az egyiptomi vállalat között időközben már elkezdődött egy nemzetközi döntőbíróóság előtti kártérítési eljárás, mert az EMG megszegte a 2008-ban módosított szerződésben foglalt kötelezettségeit. Az IEC-t tetemes anyagi kár érte az akadozó vagy éppen szüneteltetett gázellátás miatt, amit a gázvezeték elleni sorozatos robbantásos támadások³⁰ okoztak.³¹

A szerződés felmondása mögött egyrészt az állhat, hogy Kairó elvesztette a Sínai-félsziget feletti ellenőrzést, másrészt pedig a 2012. május 23–24-i elnökválasztást megelőző politikai közhangulat is „megkívánta” az Izraellel kötött szerződés felbontását.³²

A FÖLDGÁZBESZERZÉS ALTERNATÍVÁI

A gázszektor fejlődésének első állomása az 1999 és 2001 közötti gázlelőhely felfedezése Askelon partjainál, amely 2004-től járult hozzá Izrael gázszükségeinek kielégítéséhez. A második állomás a 2009-es Tamar (Haifától 90 km-re nyugatra, a hozamát 247 milliárd köbméterre becsülik) és Dalit (Haderától 60 km-re nyugatra, hozamát 14 milliárd köbméterre becsülik) mezők felfedezése, amelyek a következő években szolgálnak Izrael számára gázt. A harmadik pedig a 2010-ben napvilágot látott, kőolaj- és földgázmezőről szóló felfedezés híre.³³

További lehetséges gázforrást jelenthetne a Gázai övezet partjainál lévő lelőhely. 2000 májusában Ehud Barak miniszterelnök biztosította a palesztinoknak a Gázai övezetbe tartozó tenger nyersanyagainak kiaknázhatóságát. Ezután a Palesztin Hatóság (PH) engedélyt adott a British Gas vállalatnak, hogy fúrásokat végezzen. A hozam – becslések szerint – meghaladhatja a 40 milliárd köbmétert. A kitermelt gázból 60%-ban részesülne a British Gas, 10%-ot kapna a PH és a fennmaradó 30% pedig a magánkézben lévő libanoni építő vállalatnak jutna. Mivel a tervezett 10%-os részesedés a palesztin gázszükségletet meghaladja, így az egy harmadik fél – például Izrael vagy Egyiptom – számára válik értékesíthetővé. Az erről szóló megállapodást még nem sikerült tető alá hozni. Benjamin Netanyahu Tony Blairrel, a Kwartett főképviselőjével 2011. február 6-án sorra került találkozásán elmondta, hogy a gáz kiaknáználása fontos mind Izraelnek, mind a palesztinok számára, így egyidejűleg kellene hozzáfogni a kitermeléshez. „Úgy vélem, ez jól tesz a stabilitásnak, a fejlődésnek és a békének.”³⁴ 2012 augusztusában az izraeli kabinet már feltételhez kötötte a gáz kitermelését: Izrael kész segítséget nyújtani, de ehhez a palesztinoknak le kell mondaniuk az államiságuk ENSZ-beli elismertetésére vonatkozó törekvésükről.³⁵

A kitermeléshez szükséges infrastruktúra kiépítését pénzügyi és biztonságpolitikai aggodalmak teszik bizonytalaná. Félő, hogy a befolyt összegek terroristák kezébe kerülnek, és Izrael számára az Egyiptomtól való beszerzés – a folyamatban lévő per ellenére is – nagyobb prioritást élvez, mint a palesztinoktól való gázvásárlás. A fejlesztések elakadásá-

²⁹ Blast Destroys Egypt Gas Pipeline to Israel for Sixth Time, Haaretz, 2011. 09. 27. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/blast-destroys-egypt-gas-pipeline-to-israel-for-sixth-time-1.386946> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³⁰ Morgenstern, 2009

³¹

http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation_of_the_Gas_Sale_and_Purchase_Agreement_Between_EMG_and_EGP_C_and_EGAS_23.04.2012.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³² A gázszerveződést Egyiptomban a korrupció iskolapéldájaként tekintik, amelyet Hoszni Mubárak, a fia és belső köréhez tartozók kötöttek, az egyiptomi gazdasági érdekek ellenében. Huszein Szalámot, a szerződés egyik aláíróját az egyiptomi igazságszolgáltatás 700 millió USD sikkasztásának vádjával szeretné bíróság elé állítani. Az összeget állítólag a szerződés tető alá hozásáért kapta. Az EMG egyik igazgatóját, Muhammad Tawilat megvádolták, hogy segítette Szalámot az ország elhagyásában. (Even, 2012)

³³ U.o.

³⁴ Ahren, 2012

³⁵ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/72493.stm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

nak másik oka, hogy Izrael jóval a piaci ár alatt lett volna hajlandó szerződést kötni a gázvásárlásra.³⁶ Mivel blokád alatt tartja a Gázai övezetet, ezért a palesztinok nem tudnak nyitni egy harmadik fél felé.

Egy további lehetőségként merül fel az oroszországi gázimport Törökországon keresztül, amelynek földrajzi fekvése alkalmassá teszi összekötő szerepre a gázzal rendelkező országok és az Európai Unió között. A Kék Áramlat vezeték ezt a célt szolgálja. Vlagyimir Putyin, orosz miniszterelnök 2009 augusztusában felvetette, hogy a Kék Áramlat vezetékhez déli irányú elágazást kellene építeni Izrael, Szíria, Libanon és Ciprus felé.³⁷ A közelmúlt lelőhely-felfedezései miatt ezt az opciót egyelőre nem erőltetik. A Nabucco gázvezeték közelsége is lehetőségként merül fel az izraeli gáz Európai Unióba történő szállítására,³⁸ de a Törökország és Izrael közötti feszültség hatására Törökország elzárkózik minden közös projektől, amíg a két ország közötti ellentét nem rendeződik.³⁹

KÖVETKEZTETÉSEK

Izrael egy új energiakorszak határához érkezett: a gázkorszakéhoz. A változást ő maga is képes elindítani a rendelkezésre álló forrásokkal, de biztonsági és politikai nehézségeket jelenthet az Egyiptomból származó ellátás bizonytalansága. A jelenleg kitermelés alatt álló energiahordozó mezők az elkövetkező közel tíz évben jelenthetnek meg forrásként, ezért az ország számára nélkülözhetetlen, ebből a szempontból is, az Egyiptommal való jó kapcsolat ápolása, a földgáz-fogyasztás hazai mérséklése, a már meglévő lelőhelyek fejlesztése és a továbbiak utáni kutatás támogatása.

A saját kitermelésű földgáz használata csökkenti Izrael számára az energiaárakat, a függőséget a tengerentúli forrásoktól, növeli az államkincstár bevételét, a GDP-t, a befektetéseket, és széleskörű alkalmazása kevésbé terheli a környezetet.

Kérdéses, hogy a földgáz- és kőolajlelőhelyek által generált vita Izrael és Libanon között békés úton rendeződhet-e. A történelmi tapasztalat azt mutatja, hogy a Közel-Keleten számos háborút indítottak ebből az okból. A szíriai polgárháború kimenetele, az iráni fejlemények, a palesztin állam ENSZ-beli pártfogása, a gázai tengeri gázlelőhelyekről szóló vita hatással lesz az Izrael és Libanon közötti határkonfliktusra.

Az egyiptomi gázszállítás kiesése nem csupán gazdasági kérdés. Nyilvánvalóvá vált a bilaterális kapcsolatok megváltozása: az egyiptomi kormányzat kapitulált a tömegek akarata előtt. A gázszállítás érdekében tapasztalható amerikai nyomásgyakorlás sem feltétlenül szolgálja az izraeli érdekeket, mivel nem javít Egyiptom és Izrael viszonyán. A Camp David-i békeszerződés óta eltelt három és fél évtized alatt sem változott a vélemény: Egyiptom számára stratégiai szükségyszerűséget jelent a szerződés és nem a két ország kapcsolatainak normalizálásához vezető utat.

Kulcsszavak: Közel-Kelet, mediterrán térség, regionális biztonság, Izrael földgázellátása, nemzetközi jog

Keywords: Middle East, Mediterranean region, regional security, natural gas supply of Israel, international law

FELHASZNÁLT IRODALOM

ABDEL-KADER, Nizar (2011): *Potential Conflict Between Lebanon and Israel Over Oil and Gas Resources: A Lebanese Perspective*. Defense Magazine, 2011. 10. 01. <http://www.lebarmy.gov.lb/article.asp?ln=en&id=29445>
(Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³⁶ Izrael 1 köbláb földgázért 2 USD-t lett volna hajlandó fizetni az 5–7 USD között mozgó piaci ár helyett. Shalowitz, 2012

³⁷ Murinson, 2009

³⁸ Opportunities for Israel's natural gas sector in connection with the Nabucco Gas Pipeline Project. 2011. 11. 03.

<http://energy.gov.il/Subjects/NG/Documents/%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%AA/RWE.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³⁹ Grimland, – Coren, 2010

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtitkárához. U.N. Doc. 2082.11D. 2011. 06. 20.
http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_cyp_isr_agreement2010.pdf. (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtitkárához. U.N. Doc. 3372.11D. 2011. 09. 03.
http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_isr_listofcoordinates_e.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- AHREN, Raphael (2012): *Israel Says it will Free Prisoners, Let Palestinians Exploit Gaza Gas Field, if Abbas Abandons UN Statehood bid*. Jerusalem Post, 2012. 08. 05. <http://www.timesofisrael.com/jerusalem-intensifies-carrot-and-stick-efforts-to-prevent-palestinian-un-statehood-bid/> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean. U.S. Department of the Interior, U.S. Geological Survey (World Petroleum Resources Project).
<http://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 12.)
- BAR-ELI, Avi (2010): *Netanyahu Offers Natural Gas to Greece*. Haaretz, 2010. 08. 29. <http://www.haaretz.com/print-edition/business/netanyahu-offers-natural-gas-to-greece-1.310761> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Chronological lists of ratifications, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011. http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Climate Change Policy in Israel. Izrael Állam Környezetvédelmi Minisztériuma. 2011. november.
http://old.sviva.gov.il/Environment/Static/Binaries/index_pirsumim/p0618_1.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezménye. Angolul:
http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf Magyarul:
<http://www.parlament.hu/irom36/5558/5558.htm> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- EVEN, Shmuel (2010): *Israel's Natural Gas Resources: Economic and Strategic Significance*. In: Strategic Assessment, INSS, 13. szám, 2010. július. pp: 7–20. ISSN 0793-8942
- EVEN, Shmuel (2012): *Egypt's Revocation of the Natural Gas Agreement with Israel: Strategic Implications*. INSS Insight, No. 332, 2012. 05. 06. <http://www.inss.org.il/research.php?cat=45&incat=&read=6488> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- GRIMLAND, Guy – COREN, Ora (2010): *Turkey halts all state energy and water projects with Israel*. Haaretz, 2010. 06. 04. <http://www.haaretz.com/print-edition/business/turkey-halts-all-state-energy-and-water-projects-with-israel-1.294131> (Letöltés ideje: 2012. 08. 12.)
- HENDERSON, Simon (2012): *Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Source for Cooperation or Fuel for Tension? The Case of Israel*. The Washington Institute, 2012. június.
http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/Henderson_EnergyDiscoveries_20120615.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- IEC Immediate Reports. <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> és
http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation_of_the_Gas_Sale_and_Purchase_Agreement_Between_EMG_and_EGPC_and_EGAS_23.04.2012.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- IMF Country Report No. 12/40. Lebanon: Selected Issues. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1240.pdf>
(Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Israel Unilaterally Defines the Northern Limit of its Maritime Space. Boundary News, Durham University, 2011. 07. 14. www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=12445&rehref=%2Fibru%2Fnews%2F&resubj=Boundary+news%20Headlines (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Izrael Állam és a Ciprusi Köztársaság között a kizárólagos gazdasági övezet határáról. 2010. 12. 17. Elérhető: http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Izrael Állam kizárólagos gazdasági övezetének és parti tengerének északi koordinátái és határai a World Geodetic Survey, 1984 alapján. http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Izrael Állam Külügyminisztériumának honlapja. <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-Lebanon%20Negotiations> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.) és http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2011/Cabinet_communique_10-Jul-2011.htm?DisplayMode=print (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- KEINON, Herb (2011): *Cabinet Approves Northern Maritime Border*. Jerusalem Post, 2011. 07. 10. <http://www.jpost.com/NationalNews/Article.aspx?id=228666>. (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Middle East History of Israel's role in Lebanon. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/72493.stm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- MORGENSTERN, Ronit (2009): *Update of the Gas Agreement between Dorad and EMG has been Signed*. NRG Maariv, 2009. 07. 27. <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- MURINSON, Alexander (2009): *Israel's Big Step towards Energy Independence*. Alexander's Gas & Oil Connections. 2009. 08. 14. http://www.gasandoil.com/news/middle_east/15c5c46e35e50f99b8c9af28a5f645e0 (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- NASH, Matt (2011): *Points of Contention*. 2011. 07. 13. <http://www.nowlebanon.com/NewsArchiveDetails.aspx?ID=290840> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Nemzetközi Bíróság Alapokmánya. <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/187> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Opportunities for Israel's natural gas sector in connection with the Nabucco Gas Pipeline Project, szn. 2011. 11. 03. <http://energy.gov.il/Subjects/NG/Documents/%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%AA/RWE.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- SHALOWITZ, Samantha (2012): *Gaza's Offshore Gas Field Development Blocked by Israel. Foundation of Middle East Peace*. 2012. július. <http://www.fmep.org/analysis/analysis/gazas-offshore-gas-field-development-blocked-by-israel> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- SHEMER, Nadav (2010): *Jordan to Buy Israeli Gas as Alternative to Egypt*. Jerusalem Post, 2010. 10. 06.
<http://www.jpost.com/Business/BusinessNews/Article.aspx?id=224414&R=R9> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- YESHAYAHOU, Koby (2010): *Israel's Natural Gas Use to Double in Decade*. 2010. 12. 19.
<http://www.globes.co.il/serveen/globes/docview.asp?did=1000609254&fid=1725> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

A KÉPEK FORRÁSA

1. sz. ábra: <http://geofinancial.blogspot.hu/2012/04/east-mediterranean-second-north-sea-in.html> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
2. sz. ábra: *Natural Gas. Practical Guide*. Nemzeti Gáz Hatóság, Izrael.
<http://energy.gov.il/English/PublicationsLibraryE/NGguidebookEnglish.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)
3. sz. ábra: <http://www.sott.net/article/223260-Egypt-gas-pipeline-attacked> (Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)